

І.О. Пузанова-Красікова, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

О.М. Муравйова, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ У ВИКЛАДАННІ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ ЯК ІНОЗЕМНИХ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ

Під час формування лексичного запасу в іноземних студентів, які вивчають українську мову, викладач часто стикається з необхідністю пояснювати не стільки значення слів, що вживаються, скільки визначенням меж їх вживання, зокрема і хронологічних. Тому у даній роботі хочеться звернути увагу на дві важливі характеристики словникової бази мови, а саме на стійкість і мінливість у слововживанні.

На думку дослідників, особливості нашого мовлення криються в особливостях нашого мислення. Безумовно, стійкість та мінливість є невід'ємною частиною нашого мислення. Притаманні вони і нашій мові. Якщо говорити про частотність вживання лексики, то, безумовно, саме стійкість мовлення є базовою. Ми можемо досить швидко у цьому переконатися, якщо порівняємо кількість слів, які складають частину основного усталеного лексичного фонду, яким ми постійно користуємось, із кількістю слів, які з'явилися нещодавно.

Виявляється, питома вага нових слів у мові вельми незначна. Переважна більшість словарного фонду нашої мови включає слова, які дісталися нам від попередніх поколінь. Нові слова мають такий непомітний характер, що, як правило, людина їх майже не помічає. Якщо, наприклад, взяти текст, який складається зі слів, що використовувалися чотири сторіччя тому, і показати сучасній людині, то ми не зіткнемося із повним нерозумінням його, а, вірніше, основний пласт слів буде доступний для нашого сучасника. Проте, при порівнянні тексту 400-річної давності із сучасним ми маємо шанс побачити, які ж зміни сталися із мовою за цей час. Невеликі зміни у мові завжди можуть статися і стаються, але ж побачити їх у межах одного покоління досить важко, оскільки зміни ці мають непомітний характер. Проте використання слів все ж міняється, і особливо добре ці зміни можна побачити на дистанції у декілька століть.

Якщо звернути увагу на науковий трактат XVII сторіччя, то можна побачити велику кількість латинських слів і виразів. Сучасний науковий текст, звичайно, може містити у собі латинську термінологію, але у значно меншій мірі, та, зрозуміло, запис буде

вестися не латинською, а національною мовою. Є відмінності й на рівні лексики, і на рівні граматики. Але найяскравіше вони виявляються в орфографії. Наприкінці XIX – на початку XX століття у російських книжках слово «коридор» писалося через подвійну р (корридор), а «однако же» писалося разом (однакож).

Найчастіше за все новий шар мови поповнюється за рахунок жаргонних слів, що з'являються у шкільній, студентській або кримінальній сферах. Проте життєвий термін таких слів не є довгим. Вони існують деякий час в умовах обмеженого використання, а потім частково зникають, замінюючись іншими, настільки ж недовговічними.

Другим джерелом поповнення мови новими словами є наука. Нові терміни, які з'являються у цій сфері, є кальками з інших мов – англійської, латинської, французької, грецької та ін. Такі слова заповнюють гніздо значень, які не представлені сталою лексикою рідної мови. Термінологічні лексичні нововведення більш довговічні, тому що вони фіксуються у науковій літературі, у підручниках, монографіях, дисертаціях, енциклопедіях. Проте за частотністю вживання наукові терміни займають далеко не перші місця.

Дослідники визначають, що протягом існування мов спостерігається тенденція скорочення довжини слів. Певні голосні або приголосні стають спочатку слабкими, а потім перестають вимовлятися взагалі. Вчені відмічають, що у сучасних французькій та англійській більшість слів ненаукового змісту має не більше двох-трьох складів. Зміни у мові стаються також і за рахунок втрати слів, які використовувалися раніше. Порівнявши кількість слів, включених до словника давньоруської мови, із складом сучасного словника, дослідники приводять значну цифру – близько 12 000 давньоруських слів вийшли з ужитку. Лексичні втрати у сучасних слов'янських мовах компенсуються за рахунок появи безлічі нових слів з англійської, французької, німецької та інших мов. Найбільше в епоху глобалізації, з відомих причин, запозичень з англійської. При цьому запозичення буває пряме, коли слово береться цілком, без змін написання та лексичного наповнення, а буває непряме, коли ми маємо справу з копіюванням структури іноземного слова. Активніше поповнення йде за рахунок внутрішніх резервів – трансформації вже існуючих морфем.

Чи здатна людина (суспільство) керувати змінами у мові? І так, і ні. З одного боку, джерелом змін є сама людина, а з іншого – зміни стаються несвідомо і спонтанно.